

УКРАЇНА

(19) UA (11) 13009 (13) U
(51) МПК
F16C 19/26 (2006.01)МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ОПИС

ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА КОРИСНУ МОДЕЛЬвидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) ПІДШИПНИК КОЧЕННЯ

1

2

(21) u200508024

(22) 15.08.2005

(24) 15.03.2006

(46) 15.03.2006, Бюл. № 3, 2006 р.

(72) Попов Олексій Павлович

(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕ-
БУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА(57) Підшипник кочення, що складається із рухо-
мого внутрішнього та нерухомого зовнішнього кі-
лець з розташованими між ними у сепараторі ро-
ликами, які знаходяться у взаємодії з кільцями,
який **відрізняється** тим, що твірні бічних повер-
хонь роликів виконані криволінійними, при цьому
параметр кривизни $\Delta S = l_p^2 / 8R$ на торцях роликів і
радіус кривизни R твірних взаємозалежні один відодного, причому радіус R визначається шляхом
вирішення трансцендентного рівняння

$$\frac{1,692 \cdot 10^{-2} \left(\alpha + \nu \right) \left(\rho - 2R \psi \right)^3}{R} = \frac{F_r}{zE},$$

де l_p - довжина ролика; ν - коефіцієнт Пуассона;
 ψ - кут перекосу валів, що змінюється у межах
 $0 < \psi \leq 0,001$ рад; F_r - радіальна сила, діюча на
підшипник; z - число роликів; E - модуль пружності
матеріалів роликів і кілець; $\alpha = \sqrt{\rho/R}$ - коефіцієнт;
 $\rho = \frac{\rho_{рвк}}{\rho_{вк} + \rho_{р}}$ - приведений радіус кривиз-
ни; $\rho_{р}$ - радіус ролика; $\rho_{вк}$ - радіус поверхні ко-
чення внутрішнього кільця.Корисна модель відноситься до галузі маши-
нобудування.Відомий підшипник кочення, що складається із
рухомого внутрішнього та нерухомого зовнішнього
кілець з розташованими між ними у сепараторі
роликами, які знаходяться у взаємодії з кільцями,
що при обертанні внутрішніх кілець, розташованих
з натягом на валу, сприймають радіальне наван-
таження [1: Бейзельман Р.Д., Цыпкин Б.В., Перель
Л.Я. Подшипники качения. Справочник. Изд. 5-е,
испр. и доп. - М.: Машиностроение, 1967].Недоліком відомого підшипника кочення є не-
можливість його експлуатації при перекосах валів
внаслідок торцевої взаємодії роликів з поверхнями
кочення кілець і виникненням при цьому неприпус-
тимих величин контактних напружень.Найбільш близьким за технічною сутністю до
запропонованого рішення є прийнятий за прототип
підшипник кочення, який складається з рухомого
внутрішнього та нерухомого зовнішнього кілець з
розташованими між ними у сепараторі сферичними
роликами [2: Чернавский С.А., Ицкович Г.М., Кисе-
лёв В.А. и др. Проектирование механических пе-
редач. - М.: Машиностроение, 1963 (див.
стор.235)].Недоліком даного підшипника кочення є відсу-
тність даних о взаємозв'язку між собою основних
розмірів і параметрів сфери, які призначаються, як
правило, виходячи з конструкторського досвіду,
що не дає можливості оцінити величини напру-
жень у зоні контакту і працездатність у цілому.Задача корисної моделі - встановлення взає-
мозв'язку між розмірами підшипника кочення, па-
раметрами криволінійних твірних бічних поверхонь
роликів і заданими величинами кутів перекосу ва-
лів з метою розробки оптимальної конструкції ро-
ликів, спрямованою на підвищення навантажуваль-
ної здатності та ефективності роботи
підшипника кочення.Для вирішення задачі у підшипнику кочення,
що складається з рухомого внутрішнього та неру-
хомого зовнішнього кілець з розташованими між
ними у сепараторі роликами, які знаходяться у
взаємодії з кільцями, твірні бічних поверхонь ро-
ликів виконані криволінійними, при цьому пара-
метр кривизни $\Delta S = l_p^2 / 8R$ на торцях роликів і ра-
діус кривизни R твірних взаємозалежні один від
одного, причому радіус R визначається шляхом
вирішення трансцендентного рівняння

(19) UA (11) 13009 (13) U

$$\frac{1,692 \cdot 10^{-2} \left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) - 2R\psi^3}{R} = \frac{F_r}{zE},$$

де l_p - довжина ролика; ν - коефіцієнт Пуассона; Ψ - кут перекошу валів, що змінюється у межах $0 < \psi \leq 0,001$ рад; F_r - радіальна сила, діюча на підшипник; z - число роликів; E - модуль пружності матеріалів роликів і кілець; $\alpha = \sqrt{\rho/R}$ - коефіцієнт; $\rho = \rho_p \rho_{BK} / (\rho_{BK} + \rho_p)$ - приведений радіус кривизни; ρ_p - радіус ролика; ρ_{BK} - радіус поверхні кочення внутрішнього кільця.

Порівняльний аналіз з прототипом показує, що запропонований підшипник кочення, який складається з рухомого внутрішнього та нерухомого зовнішнього кілець з розташованими між ними у сепараторі роликками, які знаходяться у взаємодії з кільцями, відрізняється тим, що твірні бічних поверхонь роликів виконані криволінійними, при цьому параметр кривизни $\Delta S = l_p^2 / 8R$ на торцях роликів і радіус кривизни R твірних взаємозалежні один від одного, причому радіус R визначається шляхом вирішення трансцендентного рівняння

$$\frac{1,692 \cdot 10^{-2} \left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) - 2R\psi^3}{R} = \frac{F_r}{zE},$$

де l_p - довжина ролика; ν - коефіцієнт Пуассона; Ψ - кут перекошу валів, що змінюється у межах $0 < \psi \leq 0,001$ рад; F_r - радіальна сила, діюча на підшипник; z - число роликів; E - модуль пружності матеріалів роликів і кілець; $\alpha = \sqrt{\rho/R}$ - коефіцієнт; $\rho = \rho_p \rho_{BK} / (\rho_{BK} + \rho_p)$ - приведений радіус кривизни; ρ_p - радіус ролика; ρ_{BK} - радіус поверхні кочення внутрішнього кільця.

Порівняння технічного рішення, що заявляється, не тільки з прототипом, але й з іншими технічними рішеннями в даній галузі техніки, не виявило в них ознак, які б відрізняли технічне рішення, що заявляється, від прототипу, а це дозволяє зробити висновок про відповідність критерію "винахідницький рівень".

На Фіг. зображений загальний вид роликового підшипника кочення.

Підшипник кочення містить рухоме внутрішнє кільце 1, що змонтовано з натягом на валу, який на Фіг. не показано, і нерухоме зовнішнє кільце 2 з розташованими між ними роликками 3, утримувані в строго певних положеннях сепаратором 4.

Лінії 5 і 6 є осями симетрії ролика 3 при відсутності перекошу вала з віссю обертання 7. При наявності перекошу вала на кут Ψ вісі симетрії 5 і 6 роликів займають положення 8 і 9, а вісь обертання 7 вала - положення 10. У відповідності із перекошом вала на кут Ψ положення ролика 3, рівною мірою сказане відноситься й до інших роликів підшипника кочення, буде відрізнятися від положення, приведенного на фігурі.

Для встановлення взаємозв'язку між довжиною l_p , радіусом ρ_p і числом z роликів, а також між радіусом ρ_{BK} поверхні кочення внутрішнього

кільця, радіальної сили F_r , модулем пружності матеріалів E і коефіцієнтом Пуассона ν вирішена просторова контактна задача.

При вирішенні задачі приймалось, що коефіцієнти Пуассона $\nu_1 = \nu_2 = \nu$, а модулі пружності матеріалів $E_1 = E_2 = E$. Крім того, передбачалося, що у площині zOy (у площині фігури) при перекоші вала на кут Ψ зберігається модель контакту циліндра радіусом R із площиною, яка має радіус кривизни, що дорівнює нескінченності.

У площині zOx , проведеної перпендикулярно площині zOy , при взаємодії ролика 3 із зовнішньою поверхньою рухомого кільця 1 має місце модель контакту двох циліндрів зовнішнього дотику з радіусами ρ_p і ρ_{BK} . Однак ролик 3 взаємодіє не тільки з рухомим кільцем 1, але й з нерухомим кільцем 2, де в якості розрахункової виступає модель контакту внутрішнього дотику двох циліндрів з радіусами ρ_p і ρ_{BK} , де ρ_{BK} - радіус поверхні кочення зовнішнього кільця.

На основі виконаних рішень просторової контактної задачі запишемо рівняння максимальних контактних напружень σ_H , напівдовжини b_K і напівширини b_0 площадки дотику

$$\sigma_H = \frac{0,535}{\alpha} \sqrt[3]{\left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) \frac{E^2 F_n}{z R^2}} \quad (1)$$

$$b_0 = \alpha b_K; \quad b_K = 1,948 \sqrt{\frac{R F_n}{\left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) E}} \quad (2)$$

Для зберігання умови моделі контакту циліндра радіусом R з площиною скористаємося рівнянням

$$l_p = 2R\psi + 2b_K = 2\left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) + 2b_K \quad (3)$$

В результаті підстановки у рівняння (3) правої частини виразу (2) отримаємо трансцендентне рівняння для визначення радіусу R

$$\frac{1,692 \cdot 10^{-2} \left(\frac{F_r}{R} + \nu \right) - 2R\psi^3}{R} = \frac{F_r}{zE} \quad (4)$$

При виведенні рівнянь (1)...(4) приймалося, що максимальна радіальна сила $F_{\max}$, яка діє на найбільш навантажений ролик, дорівнює $5F_r/z$.

Визначивши по формулі (4) радіус R , запишемо залежність для знаходження параметра кривизни ΔS на торцях роликів, яка має вигляд

$$\Delta S = \frac{l_p^2}{8R} \quad (5)$$

Для оцінки ефективності технічного рішення, що пропонується, виконаємо розрахунок підшипника кочення, виходячи із $l_p = 30$ мм; $\rho_p = 15$ мм; $\rho_{BK} = 152,5$ мм; $z = 18$; $\Psi = 0,75 \cdot 10^{-3}$ рад; $\nu = 0,3$; $F_r = 13,3 \cdot 10^4$ Н; $E = 2,12 \cdot 10^5$ МПа.

Обчислюємо $\rho = 13,657$ мм, потім шляхом графоаналітичного рішення трансцендентного рівняння (4) при довільно узятих значеннях $R = (1 \dots 5) \cdot 10^3$ знаходимо шукану величину радіуса $R = 2950$ мм та $\alpha = 0,068$. По формулі (5) визначає-

мо $\Delta S = 38,1 \text{ мм}$, а за формулами (1)-(2) - напруження $\sigma_H = 556 \text{ МПа}$; $b_K = 12,773 \text{ мм}$ та $b_0 = 0,868 \text{ мм}$.

Знаючи величину b_K , із виразу $R = (l_P - 2b_K)/2\psi$ знайдемо величину радіуса $R = 2969 \text{ мм}$, яка відрізняється від раніше знайденої величини $R = 2950 \text{ мм}$ не більш ніж на 0,1%, що підтверджує точність виконаних розрахунків.

Якщо від роликів з криволінійними твірними їх бічних поверхонь перейти до звичайних циліндричних роликів, вважаючи $\psi = 0$, то у цьому випадку, виходячи із формули Герца, визначимо $\sigma_H = 816 \text{ МПа}$. Якщо кут $\psi = 0,75 \cdot 10^{-3} \text{ рад}$, то максимальні контактні напруження при торцевій взаємодії найбільш навантаженого циліндричного ролика з поверхнею кочення внутрішнього кільця дорівнюють 2214 МПа .

Із приведених розрахунків очевидно, що при наявності криволінійних твірних бічних поверхонь роликів напруження $\sigma_H = 556 \text{ МПа}$ при $\psi = 0,75 \cdot 10^{-3} \text{ рад}$, у зв'язку з чим підшипник кочення працює надійно. У випадку циліндричних роликів напруження σ_H при $\psi = 0,75 \cdot 10^{-3} \text{ рад}$ зростають приблизно у 4 рази, отже, такий підшипник непрацездатний.

Максимальні контактні напруження у циліндричному підшипнику кочення при перекосі вала на кут $\psi = 0,75 \cdot 10^{-3} \text{ рад}$ розраховувалися за формулою

$$\sigma_H = \frac{0,588}{\alpha_C} \sqrt[3]{\frac{E + \alpha_C}{z_P^2} E^2 F_T}$$

з урахуванням знайденого коефіцієнта α_C на основі рішення трансцендентного рівняння

$$\frac{1,646}{\alpha_C \psi} \sqrt[3]{\frac{F_T}{E + \alpha_C}} \sqrt[3]{z_P^2 E} = 1.$$

Підшипник кочення працює наступним чином.

При обертанні вала, навантаженого радіальною силою F_r , з кутовою швидкістю ω , починає обертатися насаджене з натягом на вал внутрішнє кільце 1. При цьому зовнішнє кільце 2, жорстко закріплене кришкою з корпусом підшипника, лишається нерухомим.

До внутрішньої поверхні зовнішнього кільця 2, що характеризується радіусом ρ_{HK} , з натягом прикріплено сепаратор 4 з розташованими у ньому роликами 3, по яким обкочується без ковзання внутрішнє кільце 1.

При роботі підшипника кочення радіальна сила F_r нерівномірно розподілена між тілами кочення. Найбільш навантаженим вважається ролик, вісь симетрії 6 якого співпадає з лінією дії сили F_r . Максимальна радіальна сила F_{max} , яка приходить на вказаний ролик, визначається з виразу $F_{max} = 5F_r/z$.

Економічний ефект від впровадження запропонованого технічного рішення слід очікувати за рахунок підвищення навантажувальної здатності та підвищення терміну служби, а також ефективності роботи підшипника кочення.

Суспільна корисність технічного рішення, що заявляється, полягає у зниженні вібрації і шуму внаслідок більш плавної роботи підшипника (промсанітарія).

